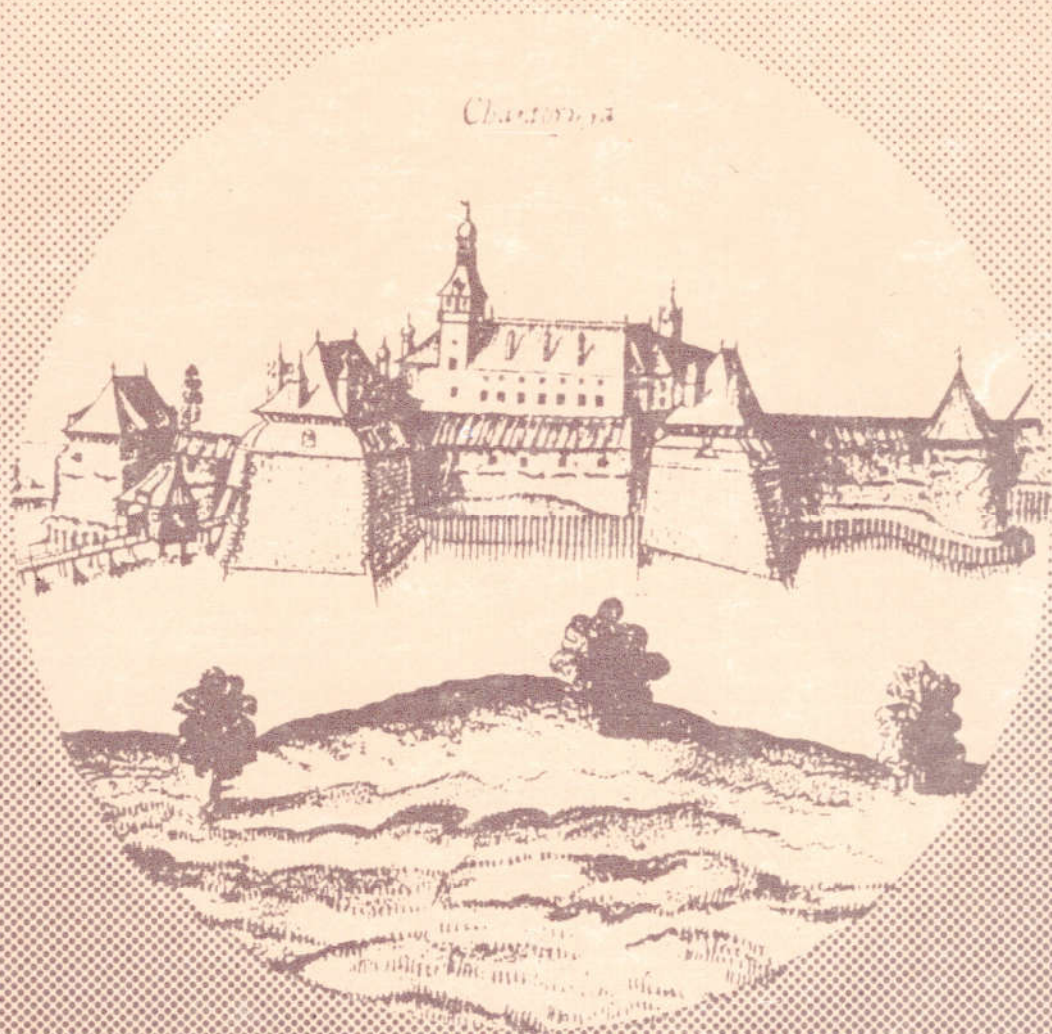

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

16

MUZEJSKI VJESNIK 16

POVIJEST

obustave prijeki sudovi i krvoprolića, održavne su svete mise-zadušnice za pale hrvatske seljake, sakupljao se novac za nastradale i obitelji poginulih (skoro svakodnevno je list "Obzor", od svibnja do studenog 1903., iznosio podatke o iznosima novčane pomoći i darovateljima.).

Nakon tragičnih događaja u kolovozu pokrenuta je akcija gradnje spomenika zaprešićkim žrtvama; ideju za gradnju dao je narodni zastupnik M. Kiebach, spomenik je poklonio L. Pierotti (kipar i klesar, "šef prve hrvatske mramorne industrije..."), spomenik je visok 3.30 m, izrađen od kraškog mramora, uz podatke o žrtvama na srednjem kamenu urezani su Nemčićevi stihovi ("Žrtvam"). Svečano otkriće spomenika obavljeno je 8. studenog 1903., uz mnoštvo domaćeg stanovništva prisutni su bili gosti iz mnogih hrvatskih krajeva i predstavnici raznih političkih stranaka i udruženja (narodni zastupnik M. Kiebach, urednik "Obzora" Josip Pasarić, predstavnici bosansko-hercegovačke omladine, pravaške starčevićanske mladeži, hrvatske radničke stranke, seljaštva i mnogi drugi).

Sjećanje na zaprešićke događaje u 1903. godini duboko je ukorijenjeno u svijest hrvatskog naroda. O tome svjedoči i izvještaj

Kr. županijskog tajnika (od 9. rujna 1928.) Sreskom poglavaru u Zagrebu o Komemoraciji palim hrvatskim žrtvama godine 1903. održanoj u Zaprešiću i Brdovcu radi proslave 25. obljetnice. Tom prilikom, 9. rujna 1928., postavljena je na zgradi željezničke stanice u Zaprešiću spomen-ploča (poklon društva braće Hrvatskog zmaja) dok je na drugom dijelu komemoracije u Brdovcu nakon mise održan veličanstveni narodni zbor na kojem je uz ostale govorio narodni zastupnik dr. Vladimir Maček. Sve to dokazuje da Zaprešić i stanovnici zaprešićkog kraja s pravom zauzimaju istaknuto mjesto u hrvatskom narodnom pokretu 1903. godine, događaju s kojim započinje povijest moderne Hrvatske.

Izvori i literatura:

1. Arhiv Hrvatske: sv. 6-14, 1063. (kutije 645, 646, 654)
2. Institut za suvremenu povijest: dokumenti (grupa VI., inv. br. 217)
3. Schneider Marijana: Događaji u Zaprešiću 1903. godine prema dokumentima, novinskim izvještajima i u sjećanju suvremenika, Istoriski pregled, I, br.4, Beograd, 1954, str. 36-46
4. Zaprešićki zbornik, svezak II, Muzej Brdovec, 1988.
5. "Obzor": od br. 84 (14.4. 1903.) do broja 256 (9.11. 1903.)
6. Radić Stjepan: Hrvatski pokret 1903. Alleghany 1903 (ALLEGHANY)

Magdalena LONČARIĆ, Gradski muzej Varaždin

ZASTAVE ŽUPANIJE VARAŽDINSKE U GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN

U gotovo svim zbirkama Gradskog muzeja Varaždin čuva se brojna građa koja svjedoči o dugoj povijesti Županije Varaždinske. Iako se u pisanim dokumentima spominje tek u 12. st. točnije 1181. god. nema sumnje da je postojala i znatno ranije. U vrijednoj tekstilnoj zbirci Kulturno-povijesnog odjela GMV između ostalih čuvaju se i tri županijske zastave, dvije iz 18. i jedna iz 19. stoljeća.

Najstarija sačuvana zastava je iz godine 1778.¹, a Županiji ju je poklonio veliki župan Županije Varaždinske Ivan Nepomuk Erdödy (1770-1784). Zastava je izrađena od svilenog brokata, pravokutnog je oblika podjeljenog u

pet vodoravnih polja, tri crvena i dva bijela. Dimenzije zastave su 100x118 cm. Obrubljena je metalnim pozlaćenim resama s dvije metalne kićanke na krajevima. U sredini zastave, s obje strane aplicirana je slika, pravokutnog oblika, ulje na platnu, dim. 47x62 cm. S A strane naslikan je grb Županije Varaždinske, koji je zapravo modificirani Erdödijevski grb. Na gornjem crvenom polju iznad slike grba nalazi se natpis na latinskom jeziku: VEXILLUM COMITATUS VARASDINENSIS PER EXCELL MUM ET ILLU = CO - TEM DO - NUM IOANNEM NEPOM - NUM ERDÖDY DE MONUOROKEREK TIL = TIL = ANNO 1778

Sl. 1 — Najstarija zastava Županije varaždinske iz 1778. god. strana A

ERECTUM. S druge B strane: slika je Bogorodice s malim Isusom. Drvena motka zastave bojena je spiralno crveno-bijelo, duž. 262 cm s mjedenim šiljkom na vrhu. Uz šiljak je vezenka od bijelog morea, s metalnim resama na oba kraja, duž. 102 cm.² Ova opisana zastava je ujedno i najstarija zastava Županije Varaždinske i nekada je visila u županijskoj dvorani. Kao što se vidi i na slici zastava je jako oštećena i hitno ju treba restaurirati. (Sl.1)

Premda se županije u Hrvatskoj spominju u dokumentima već u 12. i 13. st. nisu sve do vladavine Marije Terezije (1740-1780) imale posebne grbove niti pečate. Kraljica M. Terezija podjelila je posebnim aktima, između 1746-1778. god. sedam grbovnica (armales) hrvatskim županijama, koliko ih je u to vrijeme bilo.

Varaždinskoj županiji dodijelila je grbovnicu 1763. god. i ona se danas čuva u Historijskom arhivu u Varaždinu. Ovim kraljičinim aktima dobile su županije poseban grb, odnosno pečat i pravo uporabe crvenog pečatnog voska. Kod podjele grbova hrvatskim županijama stavljene su heraldičke figure iz grbova pojedinih obitelji, čiji članovi su obnašali čast župana u dotičnoj županiji. Tako je Varaždinskoj županiji podijeljen grb obitelji Erdödy, koji su bili

Sl. 2 — Zastava Županije varaždinske iz 1848. god. strana A

nasljedni župani ove županije. Grbove su županije rabile na zastavama, pečatima i u druge službene svrhe.

Druga županijska zastava³ nastala je 1797. god. povodom generalne insurekcije plemstva u cijeloj Monarhiji. Potpuno je slična prvoj, jedino je nešto manjih dimenzija, 74x58 cm. Izrađena je od svilenog brokata a podjeljena je u tri vodoravna polja, dva crvena i jedno bijelo u sredini. S obje strane zastave nalaze se slike, pravokutnog oblika, ulje na platnu dim. 27,3x33,3 cm. Na strani A u sredini bijelog polja naslikan je grb županije varaždinske. Iznad i ispod slike grba je tekst na latinskom jeziku: VEXSILLUM COMITATUS VARASDINENSIS OCCASIONE GENERALIS NOBILIIUM INSURRECTIONIS CONTRA GALLUM FINIBUS REGNI ET COMITATUS APPROXIMANTEM INDICTAE IN ANNO 1797 ERECTUM. Na strani B slika je Blažene djevice Marije s malim Isusom na ruci. Iznad slike je tekst kojeg je nemoguće pročitati zbog velikog oštećenja.⁴ Zastava je zakucana na motku bijelo-crveno spiralno bojanu, s metalnim šiljkom na vrhu, duž. 247 cm. Zastava je

nastala nakon naredbe (reskripta) kralja Franje II. iz 1797. g. kojom je pozvao plemstvo, preko županija, na pučki ustanak. Ova neredovita vojska, pored redovite kraljevske vojske Napoleona Bonaparte. Za tu prigodu dobila je ova plemićka vojska od velikog župana Županije varaždinske poseban barjak. On se čuvao u sobi velikog župana a kasnije je korišten prigodom velikih svečanosti.

Treća županijska zastava koja se čuva u GMV je iz 1848. god.⁵ Izrađena je iz crveno-bijelo-modrog brokata, pravokutnog je oblika, dim. 102x105 cm.⁶ U sredini zastave je s jedne i druge strane slika, pravokutnog oblika, ulje na platnu, dim. 40,5x51 cm. Na strani A naslikan je novi županijski grb, a iznad i ispod slike grba je natpis na hrvatskom jeziku: "BARJAK ŽUPANIJE VARAŽDINSKE 1848". S druge B strane je slika Majke Božje s Isusom na krilu i natpisom koji je zbog jakog oštećenja nečitljiv do kraja.⁷ Drvena motka zastave bojena je spiralno crveno-bijelo-plavo, s mješanim šiljkom na vrhu, dim. 296 cm. Na donjem dijelu motke svezana je trikolorka za nošenje zastave. (Sl. 2 i 3)

Povodom revolucionarnih zbivanja u Hrvatskoj 1848. sastala se u Varaždinu 30. svibnja velika skupština Županije varaždinske. Rodoljubnom duhu koji je vladao na toj sjednici pridonio je tadašnji upravitelj Županije Varaždinske Mirko pl. Lentulaj, koji je predsjedavao skupštinom. Svojim zaključcima skupština je između ostalog osporila Erdödima nasljedno pravo na čast velikih župana Županije Varaždinske, a propisala je i izgled nove županijske zastave i grba. Novi županijski grb biti će štit plave boje sa tri zelena humka na kojima stoje Čeh, Leh i Meh i pružaju si ruke. Grb će stajati na srednjem polju zastave i imati će natpis "ŽUPANIJA VARAŽDINSKA 18482. Na drugoj strani biti će lik Majke Božje s natpisom "Budi nam pomoć". Isto tako odlučila je županijska skupština da će stare pečate zamijeniti novima, s novim grbom i hrvatskim natpisom, umjesto dotadašnjeg latinskog. Ova zastava nije bila dugo u upotrebi. Sa slomom revolucije u Habsburškoj monarhiji vratili su se Erdödy na župansku čast u Varaždinskoj županiji.⁸

Sve tri opisane zastave mađene su u županijskoj zgradi na Franjevačkom trgu u Varaždinu, odakle su 1925. prenešene u Stari

Sl. 3 — Županijska zastava iz 1848. god. strana B

grad. Za sada nisu nigdje izložene i nalaze se u muzejskim spremištima. S obzirom da se na Povijesnom odjelu GMV radi na pripremama izložbe na temu Županije varaždinske, na kojoj će biti izložene zastave, predane su ove godine na restauriranje, ona najstarija iz 1778. i najmlađa iz 1848. god. Nakon restauriranja biti će prezentirane, najprije na izložbi, a zatim i u novom stalnom postavu Povijesnog odjela GMV.

Bilješke:

1. Inv. br. 1454
2. S obzirom da u Inventarnoj knjizi nisu navedene dimenzije svih dijelova zastave, navela sam dimenzije ustanovljene mjerenjem obavljenim sredinom 1992. Ova primjedba odnosi se na sve tri opisane zastave.
- 3- Inv. br. 1453
4. J. Janković u svojoj knjizi: "Pabirci po povijesti Županije varaždinske", navodi ovaj tekst: "Mater boni Consilli adesto Pugnantibus et juva vincere hostes." str. 73
5. Inv. br. 1452
6. Svila ove zastave je najteže oštećena, pa navedene dimenzije nisu potpuno precizne.
7. J. Janković u svojoj knjizi "Pabirci...", navodi natpis "Budi nam u pomoć" str. 108
8. R. Horvat "Povijest grada Varaždina", str. 452

LITERATURA I IZVORI

- Janković J. Pabirci po povijesti Županije varaždinske, Naklada pisca, brzotiskom Stj. pl. Platzera, Varaždin, 1898: 168
- Laszowski E. Grbovnice hrvatskih županija, U Starine, knjiga XXX, Zagreb, JAZU, 1902, 212-213
- Filić K. Gradnja županijske palače u Varaždinu, Zagorski kalendar 1959, Zagreb, 95-98
- Kempf J. Kralj Franjo II. određuje god. 1797. pučki ustanak (generalis insurrectio) plemstva. U Vjesnik Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Godina XVIII, Zagreb, 1916, 311-313
- Horvat R. Povijest grada Varaždina, Rukopis u Gradskom Muzeju Varaždin
- Stari zagrebački obrti, Katalog izložbe, Zagreb, 1991.

Slavica MOSLAVAC, Muzej Moslavine Kutina

ET KOTTYNA DENIQUE INSIGNE SUUM PROFECIT (I Kutina je naposljetku dobila svoj počasni znak)

Od prvog pisanog spomena imena Kutina (Kotenis, Katunja, Kutena) do današnjeg povijesnog trenutka, kada Kutina dobiva svoj vizuelni znak prošlo je 736 godina. To je modificirani grb DEMETRIJA II ČUPORA MOSLAVAČKOG, u likovnoj obradi gospodina Miroslava Šuteja. DEMETRIUS II, CSUPOR DE MONOSZLO potječe iz slavne porodice Čupora Moslavačkih. Bio je zagrebački kanonik, arhidakon i kninski biskup. 14. listopada 1465. godine imenovan je za zagrebačkog biskupa, ali se iste godine odrekao biskupske službe i časti. Iza toga je imenovan biskupom u Győr-u (Đuru), gdje je i umro 1468. godine.

Glavni dio grba je štit pravokutnog oblika čijim središtem dominira romb zlatnih ivica, a površine podijeljene u 16 srebrno-crvenih polja. Na vrhu romba sjedi bijela svraka. Temeljna boja je plava, simbol misli, dobročinstva, svjetlosti i sigurnosti.

Ponad grba nalazi se ukras sastavljen od lente i dva zelena lista. Lijevo je list vinove loze - simbol vinarstva blagih obronaka jugozapadne Moslavine, a vino ujedno napitak života i radosti. U pogrebnoj umjetnosti, s mnoštvom motiva loze, berbe i vina, ogleda se simbol besmrtnosti. Desno je list hrasta, štovan u mnogim predajama kao vrhovno nebesko božanstvo, a zbog širokih grana, bujnog lišća, vlastitog simbola mudrosti i snage, predstavlja amblem gospodarstva Moslavine i bogatstva Lonjskog polja.

U tijeku 13., 14. i 15. stoljeća Čupori su mnoge svoje moslavačke zemlje poklanjali pustinjačkom redu Pavlina. O njihovoj kulturi i postojanju govore nam srednjovjekovne listine pohranjene u Arhivu Hrvatske, a tajne njihova

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PROBLEMATIKA

Zvonko HITREC DIDAKTIČKO - METODIČKO OSMIŠLJAVANJE MUZEJSKE PREZENTACIJE	3
Anita ŠESTANJ - PERIĆ UPORABA RADNIH LISTIĆA UZ IZLOŽBE U VARAŽDINSKOME MUZEJU	5
Marina ŠIMEK MALA MUZEJSKA UČIONICA	6

ARHEOLOGIJA

Marijan BILIĆ ZBIRKA GRČKOG NOVCA IZ GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	11
Ana BOBOVEC GRAD MOSLAVINA U SVJETLU DOSADAŠNJIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA	17
Tatjana LOLIĆ, Amelio VEKIĆ, Slobodan OLIĆ IZVJEŠTAJ O ARHEOLOŠKIM ISKOPAVANJIMA U ČAKOVCU PROVEDENIM 1992. GOD. NA LOKALITETU STARI GRAD	21
Zorko MARKOVIĆ OSVRT NA NEKOLIKO NOVIH PRILOGA POZNAVANJU HRVATSKOG SREDNJOVJEKOVLJA (1990-1992. god)	24
Zorko MARKOVIĆ NEKOLIKO ZANIMLJIVIH ARHEOLOŠKIH NALAZA IZ KOPRIVNIČKE PODRAVINE	26
Marina ŠIMEK KASNOSREDNJEVJEKOVNI NALAZ IZ LUDBREGA	30
Vjekoslav ŠTRK ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA POVIJESNE URBANE CJELINE ČAZME U 1992. GODINI	35
Josip VIDOVIĆ NASTAVAK SUSTAVNIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U ŠENKOVCU	41

ETNOLOGIJA

Marija BORKO NEKOLIKO MEDIMURSKIH DJEČJIH IGARA	44
Melita ĐANIĆ OSNOVANA " DRUŽINA " ČUVARI TRADICIJA HRVATSKIH OBITELJSKIH ZADRUGA	45
Slavica MOSLAVAC GLAZBENA FOLKLORNA BAŠTINA MOSLAVINE	46
Slavica MOSLAVAC USKRSNI OBIČAJI ČEHA I SLOVAKA U MEDURIČU	50

KULTURNA POVIJEST

Zdenko BALOG SJEVERNI PORTAL TRAKOŠĆANSKE CRKVE	53
Dražen KOVAČEVIĆ FRANJEVAČKI SAMOSTAN U PODGRADU	56
Lidija PLAVEC BIDERMAJER NAMJEŠTAJ NA PRIMJERIMA IZ FUNDUSA MMČ	58
Mladen MEDAR PRILOG POZNAVANJU GRADEVNE DJELATNOSTI U BJELOVARU	61
Magdalena LONČARIĆ O JEDNOM ŠALJIVOM GLASILU U FUNDUSU POVIJESNOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	63

POVIJEST

Božidar GERIĆ 1. IZVORI ZA POVIJEST BJELOVARA I BJELOVARSKOG KRAJA	66
Stjepan HAJDUK OTKRIĆE PRVE POGODBE O BARBIRENJU	71

Zoran HOMEN PRAVILNIK ZA BLUDILIŠTA U GRADU KRIŽEVCU IZ 1913. GODINE	73
Franjo HORVATIĆ GRBOVNIK ŽITELJA GRADA KOPRIVNICE	75
Goran JAKOVLJEVIĆ POLAGANJE UČITELJSKE PRISEGE U BJELOVARSKOJ GIMNAZIJI POČETKOM STOLJEĆA	77
Vladimir KALŠAN PRILOG ZA POVIJEST VINOGRADARSTVA U MEDIMURJU	79
Marjan KATUŠIĆ NARODNI POKRET 1903. GODINE U ZAPREŠIĆU (uz 90. obljetnicu)	81
Magdalena LONČARIĆ ZASTAVE ŽUPANIJE VARAŽDINSKE U GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	84
Slavica MOSLAVAC ET KOTTYNA DENIQUE INSIGNE SUUM PROFECIT (I Kutina je naposljetku dobila svoj počasni znak)	87
Ljerka PERČI DOZVOLA ZA FOTOGRAFIRANJE IZ 1914. GODINE	88
Hrvoje PETRIĆ DELEKOVEC U SREDNJEM VIJEKU	90
Antun STIŠČAK TATARI SU PUSTOŠILI HRVATSKOM PRIJE 750. GODINA	93
Mladen NADU NASELJA I SELA SESVETSKOG PRIGORJA U SREDNJEM VIJEKU (II) (13 — 16. stoljeće)	95

PRIKAZI I ČLANCI

Ljerka ALBUS PRVI SEMINAR DRUŠTVA FOLKLORISTA	102
Antica BREGOVIĆ Prirodoslovna mapa "IZ ALBUMA FRANJE PL. KOŠĆECA "	103
Melita ĐANIĆ OBILJEŽAVANJE 740 - OBLJETNICE SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GRADA KRIŽEVCI KROZ PROGRAM GRADSKOG MUZEJA I LIKOVNE GALERIJE	105
Miroslav KLEMM IZLOŽBA CRKvene UMJETNOSTI I BAŠTINE NOVOMAROFSKOGA KRAJA	109
Nada MATIJAŠKO UZ DESETU GODIŠNJICU PODRAVKINOG MUZEJA PREHRANE	110
Martin MATIŠIN GODIŠNJAK ZAVIČAJNOG MUZEJA VIRJE	112
Mladen MEDAR ECOVAST O OČUVANJU ARHITEKTONSKOG NASLJEDA	113
Ljerka PERČI POSJETITELJ IZ ARGENTINE	115
Smiljana PETR-MARČEC IZLOŽBA "ZRINSKI U MEDIMURJU"	116
Hrvoje PETRIĆ "PODRAVSKI ZBORNIK" 1992.	116
Anita ŠESTANJ-PERIĆ PRIZNANJE UHTA-e GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	117
Josip ŠTIMAC MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA U NOVOM USTROJSTVU	118
Gordana KOVAČIĆ IN MEMORIAM IVANU GENERALIĆU	119

DJELATNOST MUZEJA I MUZEALACA

IZLOŽBE (1992)	121
AKCIJE (1992)	124
IZDAVAČKA DJELATNOST MUZEJA (1992)	127
PUBLICISTIČKA DJELATNOST MUZEALACA (1992)	129

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Sveti Ivan Zelina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje.

Broj 16 / 1993.

Godina XVI

Uređivački odbor:

Antica Bregović (GMV), Erika Nađ—Jerković (MMČ), Vladimir Kalšan (MMČ), Lidija Plavec (MMČ), Smiljana Petr—Marčec (MMČ), Josip Vidović (MMČ)

Tehnička redakcija u Muzeju Međimurja Čakovec:
Vladimir Kalšan, Erika Nađ-Jerković, Josip Vidović

Nakladnik:

Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske

Za nakladnika:

Zoran Homen

Grafička priprema:

»DTP STUDIO« KRIŽEVCI

Nikola Žulj

Tisak:

»GRATA« Bjelovar

Naklada: 650 primjeraka

ISSN 0350 - 9370

»Muzejski vjesnik« izlazi jedamput godišnje.

Rukopisi se ne honoriraju i ne vraćaju.

Za sadržaj i lekturu tekstova odgovorni su autori.

»Muzejski vjesnik« solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske